

ปริทัศน์วรรณกรรมไทยภาคใต้ เรื่อง สุทธิกรรมชาดก

สืบพงศ์ ธรรมชาติ

อาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๑๖๐

อีเมล: tsuebpon@wu.ac.th

สุทธิกรรมชาดก เป็นวรรณกรรมไทยภาคใต้ที่แต่งมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 แห่งบรมราชจักรีวงศ์ ผู้แต่งคือพระอุดมปิฎก (เปรียญ 9 ประโยค) เป็นชาวจังหวัดพัทลุง เข้าสู่มณเฑียรบาลวัดพัทลุงตั้งแต่วัยหนุ่ม ได้ศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างแตกฉานในสำนักเรียน มีชื่อเสียงทางพระพุทธศาสนาทั้งในจังหวัดพัทลุงและจังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนั้น ชื่อสถานที่ที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนี้จึงมีทั้งในจังหวัดพัทลุงและจังหวัดนครศรีธรรมราช เช่น วัดสนทรา วัดประจิม วัดชายนคลง และวัดชายนา เป็นต้น วัดสองวัดหลังอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้แต่งวรรณกรรมเรื่องสุทธิกรรมชาดกเป็นพระผู้ใหญ่ที่มีชื่อเสียงในยุคนั้น ได้แต่งวรรณกรรมเรื่องต่าง ๆ ไว้มากมายเรื่องซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ผลงานสำคัญยิ่งที่เป็นที่รู้จักกันในการพระพุทธศาสนา คือ การถวายพระพรแด่พระเจ้าอยู่หัว หรือถวายอติเรก ประวัตินี้ในสมัยรัชกาลที่ 4 เมื่อพระภิกษุฉันภัตตาหารแล้วซึ่งเป็น ภัตตาหารที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวถวาย แต่บทถวายอติเรกหรือถวายพระพรไม่มี มาก่อน พระอุดมปิฎกในฐานะพระที่มีชื่อเสียงและมหาเปรียญ 9 ประโยค จึงถวายอติเรก หรือถวายพระพรแบบปฏิภาณว่า “... อติเรกวสสสดี ชิวตุ. อติเรกวสสสดี ชิวตุ. อติเรก วสสสดี ชิวตุ. ทีฆายุโก โหตุ อโรโค โหตุ. ทีฆายุโก โหตุ อโรโค โหตุ. สุขีโต โหตุ (พระนาม พระมหากษัตริย์) สิทธิกิจจํ สิทธิกมมํ สิทธิลาโภ โชโย นิจจํ (พระนามพระมหากษัตริย์) ภาตุ สัพพทา. ขอถวายพระพร” การถวายอติเรกดังกล่าวดังกล่าวจึงมีมาตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

วรรณกรรมสุทธิธรรมชาตฉบับที่พระอุดมปิฎกแต่งขึ้นมีการจัดพิมพ์หลายครั้ง ทั้งฉบับพิมพ์ที่จังหวัดพัทลุงและที่จังหวัดสงขลา ฉบับพิมพ์ที่จังหวัดสงขลาที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา (ปัจจุบันมหาวิทยาลัยทักษิณ) ได้จัดพิมพ์ขึ้นตามอักขรวิธีเดิม คือ อักขรวิธีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น สมัยรัชกาลที่ 4 ในสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นสมัยที่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยมีความเจริญรุ่งเรืองอย่างยิ่ง พระองค์ทรงเห็นว่าพระภิกษุมอญปฏิบัติสมณกิจได้สมบูรณ์ จึงทรงตั้งพระพุทธศาสนาธรรมยุติกนิกายขึ้นมาในประเทศไทย วรรณกรรมเรื่องสุทธิธรรมชาตก็ได้เกิดขึ้นในสมัยแห่งความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในช่วงนี้ ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญ คือ พระองค์ทรงเป็นนักพุทธศาสนาที่สำคัญยิ่งของประเทศสยาม ในสมัยนั้น พระองค์ผนวชในร่มผ้ากาสาวพัสตร์เป็นเวลาหลายพรรษามาก วรรณกรรมไทยภาคใต้เรื่องสุทธิธรรมชาตฉบับพิมพ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา หรือวิทยาลัยวิชาการศึกษาสงขลา ก่อนจะเปลี่ยนชื่อมานั้น ต้นฉบับ หนังสือบุด หรือสมุดข่อย เป็นของวัดมณีนิมิตวาส จังหวัดสงขลา ในการจัดพิมพ์อาจารย์สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (ตำแหน่งในขณะนั้น) หัวหน้าภาควิชาภาษาไทย ได้ทำเชิงอรรถอธิบายคำเก่าบางคำ และอื่น ๆ ที่เห็นว่ายากต่อความเข้าใจ ทำให้ผู้อ่านมีความสะดวกในการอ่านหนังสือเก่าเล่มนี้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังมีต้นฉบับที่เป็นหนังสือบุดขาว (สมุดข่อยสีขาว) แพร่กระจายอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดสุราษฎร์ธานีอีกด้วย อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการพิมพ์ยัตอักขรวิธีไทยเก่าก่อนมีปัญหามากและก่อนมีพจนานุกรม พ.ศ. 2493 ดังนั้น การเขียนจึงเขียนตามเสียงที่ออกหรือตามที่ผู้เขียนในสมัยนั้นมีความรู้ เช่น เตอน คือเดิน มยย คือเมีย และสะหวั่นนะคคือสวรรค์ เป็นต้น ผู้อ่านจึงต้องใช้ความพยายามในการอ่านวรรณกรรมเก่าของบรรพชนไทยภาคใต้เรื่องนี้พอสมควร ดังตัวอย่าง

๑ ยอกรเกยเกษ	จำหนงจเงตน์	นอบนบทมุล
พระจอมมกฏ	ยิงมะนุษย์อสูร	ทั่วไทรยโลกมุล
๑ คุณาอะเหนก	กรุณาเนก	แก่สรพลัตตา
อันหลวงวณเวียน	ด้วยโลภเจตนา	ข้องในราคา
๑ ยกเรือฝูงสัตว์	จากตณหารัด	ให้ได้มคผล
พันอวิชา	เปนอาริยะบุคคล	พระคุณเลิศล้ำ
		อยู่เกล้าเกศา

	๑ สุทธิกำชาฎก	ข้าขอยอยก	พระบาลีลัง	
ไว้ให้เป็นบุญ	ผู้ใดใจปลง	รัฐธรรมนูญสงฆ์	จักสุขสวัสดิ์	สุทธิกำชาฎก

วรรณกรรมเรื่องสุทธิกรรมชาดกได้เค้าเรื่องในการแต่งจากนิทานชาดกเรื่อง “มิตตามิตชาดก” ซึ่งมีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการคบมิตร (เพื่อน) และมีความสอดคล้องกับเรื่อง “ทุกัณณิกชาดก” ในปัญญาสาชาดก วรรณกรรมชาดกของภาคเหนือ

การตั้งชื่อว่า “สุทธิกรรมชาดก” นั้น คงเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของ พระอุดมปิฎก พระมหาเปรียญ 9 ประโยค ด้วยเห็นว่า พระเอกในเรื่องเป็นผู้ที่มีความบริสุทธิ์ ทั้งใจและกาย เป็นผู้ที่ไม่มัวหมองเล่ห์เหลี่ยมกลโกงใด ๆ กับทุกคนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตและการดำรงอยู่ในสังคม ชื่อสุทธิกรรมชาดกเป็นชื่อที่น่าสนใจและจูงใจให้อ่านเพราะผู้ที่เห็น หรือได้ยินชื่อเรื่องทำให้อยากรู้ว่าความบริสุทธิ์ของการกระทำหรือพฤติกรรมของพระเอก ในเรื่องนี้เป็นอย่างไร ในที่สุดเมื่ออ่านจบก็จะได้คำตอบว่า สุทธิกรรม มีความบริสุทธิ์อย่างไร

เนื้อเรื่องมีว่า สุทธิกรรม เป็นบุตรชายของกณภูมิ (คนจนที่ร่ำรวยขึ้นมา) และ กำพารามารดา บิดาสอนสุทธิกรรมตั้งแต่เริ่มเข้าสู่วัยหนุ่มว่า ต้องไม่คบคน 4 จำพวก คือ 1. ศิษย์ร้ายครู 2. ชายสามโบสถ์ 3. หญิงหม้ายสามผัวหย่า 4. ผู้นำไร้ความยุติธรรม เมื่อบิดาสันชีวิตทรัพย์สมบัติก็ได้กับสุทธิกรรมทั้งหมดด้วยเป็นบุตรเพียงคนเดียว สุทธิกรรม ต้องการพิสูจน์คำสอนของบิดาว่าจะเป็นจริงหรือไม่ จึงคบคนทั้ง 4 จำพวก ตามลำดับ ศิษย์ร้ายครู คือ ผู้ที่เร่เรียนวิชาต่าง ๆ กับครูหลายสำนักวิชาแต่ไม่สำเร็จการศึกษาสักแห่งเดียว เป็นผู้ที่ไม่เอาใจใส่ในการเรียน มีความซี้เกียจเห็นแก่ตัว ชายสามโบสถ์ คือ ผู้ชายที่บวชเรียน 3 โบสถ์ (3 วัดในเรื่องนี้หมายถึงวัดในพระพุทธศาสนา กล่าวถึง วัด 3 วัด) แม้จะบวชเรียน 3 แห่ง แต่ไม่มีความรู้ทางธรรมะ เอาประโยชน์ส่วนตนสถานเดียว ไม่เคยเอื้อเฟื้อ สุทธิกรรม ใด ๆ ทั้งสิ้น เอาเปรียบทุกอย่างและซี้เกียจ เห็นได้เพราะอยู่บ้านสุทธิกรรม เช่นเดียวกับ ศิษย์ร้ายครูและหญิงหม้ายสามผัวหย่า คือ ผู้หญิงที่ถูกสามีขอยหย่าถึง 3 คน 3 ครั้ง เพราะ มีความบกพร่องด้วยประการต่าง ๆ ผู้หญิงดังกล่าวมีความต้องการทางเพศสูง ให้ทำผู้ชาย เปิดทางให้ผู้ชายทุกคนที่ใกล้ชิด ซี้เกียจ เอาแต่นอน และปรุงอาหารไม่เป็น ชาดลักษณะของ ความเป็นสตรีแม่บ้าน

บทร้อยกรองกล่าวถึงหญิงหม้ายสามผัวหย่าอย่างน่าสนใจ เช่น

๑ หญิงใดถ้าผัวยา	ชายนิราถึงสามครั้ง
เจ้าอย่าจิตรต่อตั้ง	ร่วมรั้วเรือนจักฉิบหาย
.....	
๑ ถ้าหม้ายถึงสามผัว	พ่อเร่งกลัวอย่าอาไสย
แมนมานอนอยู่ใน	เรือนเราแล้วเร่งหนีเสีย
๑ เจ้าอย่าได้พิศวาด	อิอุบาทว์ค่าหาเบี้ย
ถ้าใครเลี้ยงเป็นเมีย	มีแต่ทุกข์กับเชิญใจ

ผู้นำไร้ความยุติธรรม คือ ผู้นำที่ไม่มีความเที่ยงธรรมในการปกครอง ผู้อยู่ในความปกครองมีความลำบากใจ สิ่งทีพิสูจน์ผู้นำในเรื่องนี้คือ สุทธิธรรมแก่งลักหงส์ของ พระราชาแล้วไปซ่อนไว้ในที่รโหฐาน ให้คนใช้ประกาศว่าตนลักหงส์พระราชา ต่อมาพระราชา บอกให้ทหารโฆษณาว่า ถ้าใครบอกเบาะแสผู้ลักหงส์พระราชาได้จะให้รางวัลทองเท่าลูกฟัก หรือลูกขี้พรี้า ตอนนั้นชายสามโบสถ์ ศิษย์ร้ายครู และหญิงหม้ายสามผัวหย่ามาอยู่รวมกันที่บ้านของสุทธิธรรม เมื่อได้ยินว่าจะได้รางวัลมากขนาดนั้นก็เกิดความโลภเห็นแก่ได้ ทั้ง 3 คน จึงปรึกษาคบคิดกันเพื่อจะได้ทองก้อนใหญ่ จึงบอกทหาร ทหารจึงจับสุทธิธรรมไปถวาย พระราชา เมื่อไปถึง พระราชาสั่งประหารชีวิตทันทีโดยมิได้มีการสอบสวนหาข้อเท็จจริง เมื่อทหารและเพชรฆาตพาตัวจะไปประหารนอกกำแพงเมือง นายประตูทั้งสี่ทิศไม่ยอม เปิดประตูให้ ด้วยการอ้างว่าค่าแล้วเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันมาห้ามใครออกจากประตูวัง อีกทั้งไม่มีประเพณีมาก่อนว่าประหารชีวิตคนตอนกลางคืน นายประตูแต่ละประตูเล่านิทาน ให้เพชรฆาตและทหารฟัง เช่น ฟังพอนกับขาวนา นกเหี่ยวกับนายพราน และเจ้าหญิงกับ สุนัข เป็นต้น ฟังพอนกับขาวนา เนื้อความว่า ขาวนาเลี้ยงฟังพอนตั้งแต่เล็ก ๆ เหมือนลูก เมื่อฟังพอนโตขึ้นช่วยดูแลลูกขาวนาเมื่อขาวนาไปทำนา วันหนึ่งงูเห่าเข้ามาที่ลานบ้าน น่องคลานอยู่ ฟังพอนเห็นงูเห่ากัดน้อง จึงกัดงูเห่าตาย เมื่อขาวนากลับมา ฟังพอนวิ่งเข้าไป รับและร้องไห้ จะบอกแต่พูดภาษาคนไม่ได้จึงส่งเสียงจืดจืดตามภาษาฟังพอน ขาวนา สามิภรรยาเห็นลูกนอนนิ่งคิดว่าฟังพอนกัดลูกเสียชีวิตแล้ว จึงตีฟังพอนตาย แล้วจึงไปยกวาง ลูกขึ้น เมื่อยกวางลูกขึ้นก็เห็นงูเห่าถูกกัดเป็นท่อน ลูกนอนทับอยู่ จึงได้รู้ว่าฟังพอนช่วยเหลือ น้องแต่ไม่ทัน สามิภรรยาจึงได้รู้ว่าลูกเสียชีวิตเพราะถูกงูเห่ากัด ดังนั้น ขาวนาสามิภรรยาจึง เสียทั้งลูกและฟังพอนไป เพราะไม่ได้พิจารณาให้ดีเสียก่อนที่จะพาอะไรลงไป

เมื่อนายประตูลีทิดไม่เปิดประตูทหารและเพชฌฆาตก็พาสุทธิธรรมกลับไปเฝ้าพระราช และกราบทูลเรื่องที่นายประตูลียอมเปิดประตูให้ พร้อมกับกราบทูลเหตุผลและนิทาน ที่นายประตูลีเล่าประกอบ พระราชาได้ทรงคิดพิจารณาจึงถามความจริง และได้รู้ว่าสุทธิธรรม ลักหังสไปแต่ไม่ได้ฆ่า เพียงแต่ต้องการทดลองพระราชว่า เป็นผู้มีความเฉลียวฉลาดและ เป็นผู้มีวิจรรย์ญาณและ มีความยุติธรรมหรือไม่ ด้วยความเฉลียวฉลาดและเป็นนักปราชญ์ของสุทธิธรรม พระราชา จึงขอให้อยู่เป็นราชบัณฑิตประจำราชสำนัก สุทธิธรรมไม่รับตำแหน่ง แม้พระราช ว่าจะแบ่งเมืองให้ปกครองครึ่งหนึ่งก็ตาม เมื่อเอาหังสคืนให้พระราชแล้วสุทธิธรรม ก็เดินทางออกจากเมืองจะไปอยู่ที่เมืองอื่น เพราะเห็นว่าพระราชไม่มีความยุติธรรมและ ขาดวิจรรย์ญาณ ระหว่างเดินทางได้นอนหลับได้ต้นไม้ มีราชรถมาเกยเพราะเจ้าเมือง เมืองหนึ่งไม่มีพระราชโอรส จึงใช้วิธีปล่อยม้าอุปการ สุทธิธรรมจึงได้เป็นเจ้าเมืองของ อีกเมืองหนึ่ง

สุทธิธรรมได้ข้อสรุปว่า คำสอนของบิดาที่ไม่ให้คบมิตร 4 จำพวก คือ ชายสามโบสถ์ ศิษย์ร้ายครู หญิงหม้ายสามผัวหยาและพระราชหรือผู้นำไร้ความยุติธรรมเป็นสิ่งที่ถูกต้อง จึงเป็นการให้ข้อคิดในการคบมิตรแก่ผู้ชาย และผู้หญิงซึ่งนำไปประยุกต์ใช้ได้ มีเพียง ข้อวรรณกรรมเรื่องหญิงหม้ายสามผัวหยาที่ใช้ไม่ได้ แต่ถ้าประยุกต์เป็นว่า พ่อหม้ายสาม เมียหยา ก็อาจจะใช้ได้เช่นกัน ดังนั้น ในการดำเนินชีวิตของคนจำเป็นจะต้องมีหลักคิด จึงจะทำให้ชีวิตมีความปกติสุข ดังที่สุทธิธรรมได้นำคำสอนของบิดามาปฏิบัติจึงทำให้ ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต วรรณกรรมเรื่องสุทธิธรรมชาตจึงเป็นวรรณกรรม ที่มีคุณค่าทั้งในด้านคติธรรมและสุนทรียรส ซึ่งเกิดจากการใช้ภาษาในการสร้างสรรค์ วรรณกรรมเรื่องนี้ หากมีโอกาสได้อ่านเรื่องสุทธิธรรมชาตก็ไม่ควรปล่อยโอกาสให้ผ่านไป ทั้งนี้เพื่อนำคติธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้ดำเนินไปอย่างมีคุณภาพและ ประสบความสำเร็จในชีวิต

ร้อยกรองที่น่าจดจำจากเรื่อง เช่น

๑ หนึ่งเล่าถ้าบัณฑิต	เป็นศิษย์สงฆ์อารามใด
บวชแล้วสึกออกไป	แล้วกลับบวชถึงสามถา
๑ แต่สองนั้นก็ร้าย	ดังนั้นใช้ก็พอยา
ถ้าสึกถึงสามถา	อย่าได้คบมาเป็นมิตร

๑ เป็นศิษย์ถ้าร้ายครู	ถึงสามแห่งแต่ล้วนผิด
อย่าเอามาเป็นมิตร	มันมักทำทุรชน
๑ เมืองใดถ้าพระยา	เป็นเจ้าเมืองถึงสององค์
ยากใจแก่ไพร่พล	เมืองนั้นร้ายอย่าได้อยู่
๑ เมืองใดถ้าพระยา	ไม่พิจารณาเป็นตราขู
ผิดชอบไม่สอบดู	ให้เที่ยงแท้ในโทษทัณฑ์
.....	
๑ ว่าแล้วกลับคืนเล่า	ว่าไปสามสี่หน
ยากใจแก่ไพร่พล	เจ้าอย่าอยู่เร่งถอยตัว
๑ เท่านั้นพอจะสอน	เจ้าจงจำอย่าเมามัว
เพนยังมงคลตัว	อย่าลืมลละคำบิดา
	สุทีกำชาฎก

ร้อยกรองกาพย์ยานี 11 ที่ยกมานี้เป็นคำสอนของบิดาสอนบุตรซึ่งเป็นสิ่งที่ดี หากบิดาและมารดาท่านใดในปัจจุบันมีการสอนบุตรธิดาตั้งในวรรณกรรมภาคใต้เรื่องนี้ เชื่อว่าปัญหาบุคคลและปัญหาสังคมที่เป็นอยู่จะมีน้อยลงกว่าดังที่เป็นอยู่นี้มากเลยทีเดียว

เอกสารอ้างอิง

พระอุดมปิฎก. (ม.ป.ป.). **สุทธธรรมชาดก**. สงขลา : วิทยาลัยวิชาการศึกษาสงขลา.

พระอุดมปิฎก. (ม.ป.ป.). **สุทีกำชาฎก**. นครศรีธรรมราช : วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช.